

Inbjudan till
HÖSTMÖTE!

MUSEITIDNINGEN

Medlemsblad för Råå Museiförening

I DETTA NUMMER:

- ◆ Ester och Gösta Wilander – en sjökaptensfamilj
- ◆ Skeppargården
- ◆ Rådalens vattenfabrik
- ◆ Det sitter i väggarna på Råå nr 6

Ordföranden har ordet

När en ny säsong för RÅÅ MUSEUM står för dörren är det alltid en del frågor som dyker upp. Hur kommer vädret att bli under årets säsong? Blir det "museiväder" och i så fall hur kommer besöksstatistiken att se ut när säsongen är över? Kommer våra aktivitetsdagar att locka både gamla och nya besökare till museet? Nu är säsongen över och vi vet en del av svaren.

Ny utställning om Kurt Björklund

En oktobersöndag 2024 kom Martin Björklund till museet och höll ett mycket intressant föredrag om sin farfar Kurt Björklund. Med sig hade han helt nya uppgifter och bilder, bland annat om Kurts deltagande i Dagen D under andra världskriget, vilket var mycket spännande för alla som kom till museet denna söndag. Martin kom senare under vintern till styrelsen med förslaget att museets befintliga utställning om Kurt behövde göras om – den hade sett likadan ut sedan båthallen invigdes 1997.

Tidigare under sommaren hade Nisse Danielsson, som arbetade på Radio Malmöhus då Kurt gav sig ut på sina långseglingar, varit på museet med alla Kurts inspelade kassettband. På dem hade Kurt på Nisses uppmaning spelat in flera dramatiska episoder under sina resor.

Under våren gjorde Martin med hjälp av Viktor Hallonsten en helt ny utställning om Kurts otroliga liv från barndomen till den sista världsomseglingen - allt mycket intressant.

Invigning av Björklund-utställningen

Den 1 maj, då museet öppnade för säsongen, blev en minnesvärd dag. Först spelade Magnus Johansson på sin trumpet, vilket har blivit en fin tradition, och sedan öppningstalade Christian Orsing. Därefter berättade Kurt Björklunds son Glenn om sin far. Med var också Nisse Danielsson, och denna dag spelade han upp några dramatiska ljudklipp från en av Kurts världsomseglingar – mycket gripande att lyssna på. Den nya utställningen om Kurt Björklund och hans liv kunde inte få en finare invigning.

Anita och Glenn Björklund på varsin sida om sin far.

Sommarens aktiviteter

Sommarens olika aktiviteter var som vanligt Modellbåt dagen, Krukdagen och RÅÅKul.

I år var vädrets makter med oss – framför allt under RÅÅKul-dagen då Råå museum stod som organisatör. Nytt för i år var att på Museiplan ställde många föreningar upp med tält och bord för att presentera sig – bland annat Helsingborgs brandkårsmuseum, Sjöräddningssällskapet Råå, Sjövärnskåren, Lions Club Råå och Råå byalag.

Även detta år kom trollkarlen JOZIMA och trollade både fram och bort saker till barnens stora förtjusning.

Besökare kunde köpa lotter, vinna på chokladhjul, åka med den gamla brandbilen eller göra fynd på olika sommarmarknader. Blev man sugen på något att äta fanns både stekt sill, grillad korv samt våfflor och kaffe. Som helhet - en mycket lyckad dag med många besökare.

Nya medlemmar

Till aktivitetsdagarna kom många ny-inflyttade barnfamiljer och flera av dessa blev medlemmar i museiföreningen, vilket känns angeläget för föreningen och förhoppningsvis även för dem.

Vi som arbetar för museet på olika sätt har som ett av våra mål att Råå museum skall vara en samlingspunkt för rååbor och andra som har ett intresse för samhällets historia och för den marina miljön. Det känns viktigt för föreningen att anordna olika sorters aktiviteter för både vuxna och barn. Det kändes så bra att se barnens glädje när de tittade på JOZIMAS trolleri, när de åkte med brandbilen och deras entusiasm när de byggde små enkla segelbåtar.

Även inne på museet finns många olika aktiviteter för den yngre generationen att sysselsätta sig med, vilket förhoppningsvis gör att de kommer tillbaka.

Underhåll av museet

Förra våren var museets södergavel i stort behov av reparation och målning. Det blev gjort på ett mycket tillfredsställande sätt. Under försommaren togs ett beslut att långsidan åt väster och norrgaveln var i behov av en ordentlig rengöring och målning.

Arbetet blev utfört och det känns bra att träfasaderna nu står emot sol, salt, regn och bläst under ett flertal år framöver. **Tack!**

Råå museum för fiske och sjöfart är ett intressant besöksmål för rååbor, tillfälliga besökare och personer med stort intresse för historia och marin miljö. Från dem kommer många positiva kommentarer om museet och dess utställningar – detta mycket tack vare styrelsemedlemmarnas, jobbgängets och de övriga aktiva medarbetarnas ovärderliga arbete. Till dem vill jag framföra ett stort **TACK** för all tid och kraft som ni lägger ner, vilket gör vårt museum till ett kulturellt centrum på Råå.

Till sist!

Välkomna till museets höstmöte den 30 oktober på RHSS. Då berättar Stefan Nilsson om den segling han gjorde i somras *"Till Skottland i förfädernas kölvatten"*.

Hans-Ingvar Green
Ordförande

Benny Holmström 1948 – 2024

Vår ständige medlem Benny Holmström arbetade på Allers och bodde på Råå hela livet. Råå Museum tackar för ett legat om 780 000 kronor.

Ester, Helga och
Gösta Wilander

Framtidstro, längtan,
lycka, tragedi och
beslutsamhet

Ester och Gösta
Wilander
– en sjökaptensfamilj

Som liten pojke följde Lars Wilander, barnbarn till Ester och Gösta Wilander, gärna med sin farmor Ester upp på vinden. Här var en spännande plats med bl.a. burkar med kakor, flygplansmodell i taket och papperspåsar med kläder. Längre in på vinden bakom murstocken fanns buntar av tidningar, väl omknutna med snören, ett etui med passare och böcker med beräkningar. Vems var detta? När frågorna började komma var det dags att gå ner från vinden. Vad fanns bakom de outtalade orden?

Lars Wilander har senare sökt svar på sina frågor genom att leta i arkiv samt läsa sparade brev och tidningar. Tillsammans med berättelser från fadern och släktingar har Lars samlat allt i en bok, skriven främst för att hans söner skall kunna ta del av händelserna.

År 1884 föddes Gösta Wilander i Villie i södra Skåne. Ester Hammarström föddes två år senare i Finland på Brändö, en liten del av Vasa som ligger mot havet. Finland var då ett ryskt storfurstendöme.

Från smedja till sjömansliv

Gösta lämnade skolan som 15-åring och började som smedgesäll på Rydsgård hos smeden Peter Lundström. Efter fem år som smed drogs Gösta till sjömanslivet. Kanske kunde hans kunskaper komma till användning för underhåll av maskiner på ångbåtar. Den första seglatsen blev dock som jungman på segelfartyget "Selma". Gösta trivdes med sjömanslivet.

Arbetet som sjöman krävde muskelstyrka, att kunna klättra upp i riggen för att bärga segel när vädret var som värst och plågade såväl skepp som manskap. Utöver andra krav måste man kunna samsas i vila och i krävande situationer, trots språkliga barriärer.

När fartyget gick i hamn i finska Vasa år 1904 möttes Gösta och Ester. Ett möte som förde de unga och familjerna Wilander och Hammarström samman för alltid.

Militärtjänst, långfart och utbildning

Efter militärtjänst som vapensmed var det

dags att mönstra på skonaren "Sleipner", livet var att finna arbete och inkomst. Månadslönen för en lättmatros år 1906 var 35 kronor per månad, kost och logi ingick.

Navigationsskolan lockade men krävde mer vana och erfarenhet. Gösta mönstrade på fullriggaren "Copley" som, lastad med järnvägsräls, lämnade England och satte kurs mot Sydamerika och Australien, runt det fruktade Kap Horn. Här kan vädret snabbt växla till kyla och snö. Efter ytterligare en långresa var det dags för Navigationsskolan i Malmö.

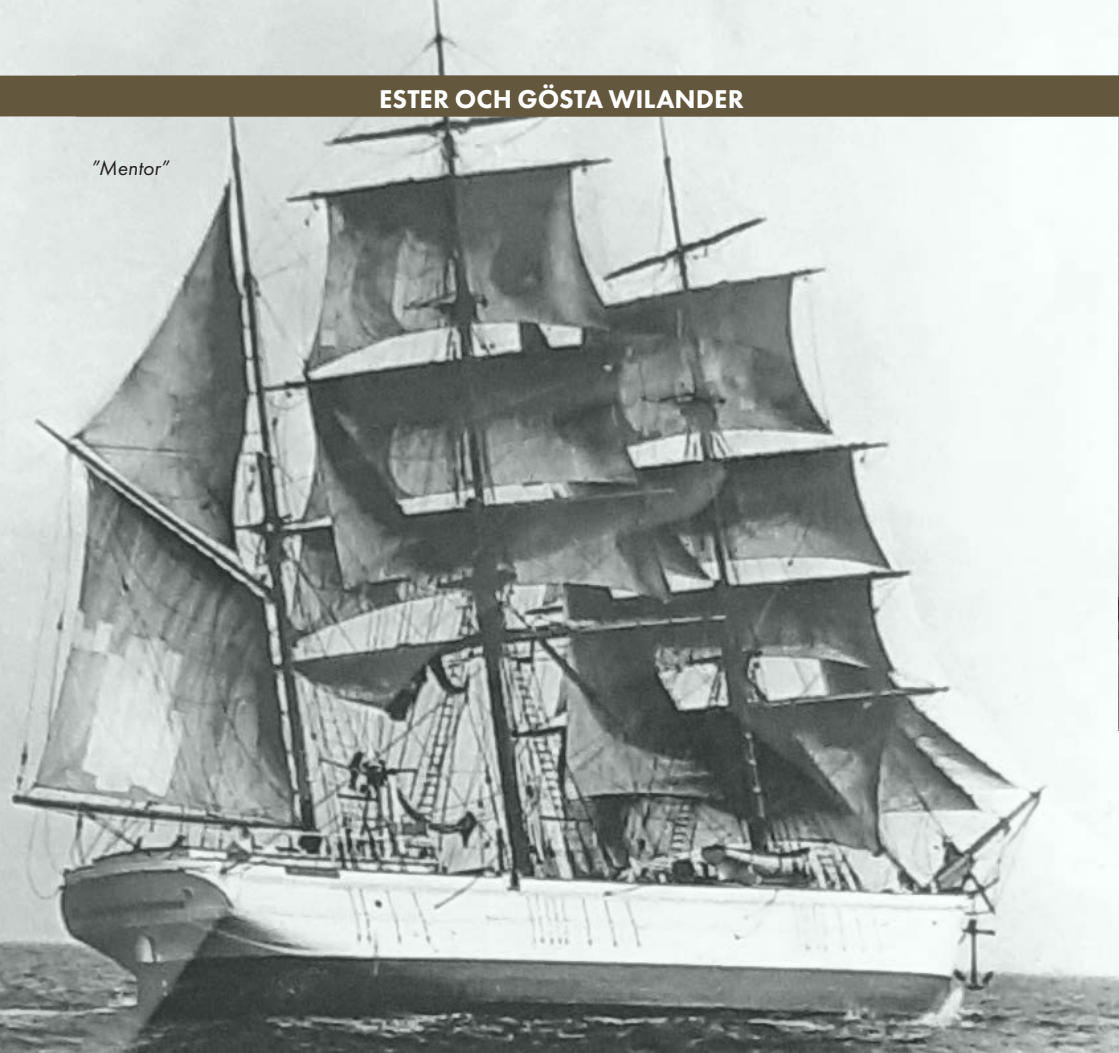
När Gösta tagit styrmansexamen år 1910 gifte sig Ester och Gösta, efter många års väntan.

Ester och Gösta till Skepparegatan 17

Helsingborg hade ett strategiskt läge med avseende på sjöfarten. Gösta och Ester flyttade till Torpgatan och senare till Skepparegatan 17, där Jonas Olsson, Råå Rederi AB, ville hyra ut sitt hus. I juli 1914 föds dottern Helga. Den nyblivna pappan tjänstgjorde på skonertskeppet "Fred", att vara ledig och förena sig med hustru och babydotter var inte möjligt.

Gösta som seglat med utländska fartyg ville nu hitta en passande tjänst med utgångspunkt från Råå. Ett känt segelfartyg från Råå var "Mentor", som då till största delen ägdes av Carl Titon Jonasson, hans bror Jonas Nilsson (Jonas på Vallen) samt dennes söner Petter och Nils J. Jonasson. Carl Titon Jonasson var kapten och känd som en plikt-trogen och duglig sjöman. Här fick Gösta sin första hyra som styrman, 26 år gammal.

"Mentor"

Första världskriget bryter ut 28 juli 1914

Första världskrigets utbrott medförde att både Tyskland och Storbritannien förklarade varandras kuster i blockad. Även neutrala hamnar kom att omfattas av blockad med risk för neutrala fartyg att utsättas för krigshandlingar. Krigstiden innebar stora risker men också stora förtjänster för redare och för fartygsägare.

Gösta hade nu tjänst som 1:e styrman på ångfartyget "Dowlais", Råå Rederi AB. "Dowlais" gick på Östersjön och vidare till England och Holland på många ruttor under

denna farofyllda tid. Månadshyran för förste styrman var 160 kr med risktillägg.

Skonertskeppet "Molands" förlisning på Nordsjön 18 februari 1916

Skonertskeppet "Moland", med Gösta Wilander som styrman, seglade i februari 1916 in i en orkanliknande storm på Nordsjön. En brottsjö kom in över fartyget som kantrade. Riggen som brutits blev hängande längs sidan och högg våldsamt i fartyget. På det stormiga och kalla havet uppehöll sig besättningen på kajutans tak. Norska

År 1920 var Gösta kapten
på barken "India"

ångaren "Cuba", på resa till London, räddade efter två dygn hela besättningen. Denna händelse skulle följas av fler där Gösta och hans besättning visade all sin styrka, mod och uthållighet.

Framtidstro

Gösta och Ester köpte år 1916 en tomt vid nuvarande Lidängsgatan 22. Säljare var Göran och Sven Harry Göransson. Kontraktet vidimerades av vännen Per Siversson, Gösta och Per kände varandra från tiden i smedjan i Rydsgård. Per Siversson hade med sin familj byggt hus på Kattegattsgatan och startat ett företag som kom att bli framgångsrikt.

Att förlora ett barn och bli sänkt av en ubåt

Under hösten 1916 insjuknade den tvååriga dottern Helga i hjärntuberkulos och somnade in den 1 november.

December månad var kall men det var öppet vatten. Skonerten "Harry", med Gösta som kapten, hade kurs på Blyth vid engelska

ostkusten. Lasten av bokklossar var godkänd av Tyskland för transport till England. I Nordsjöns djup lurade en tysk ubåt som steg upp och prejade "Harry". Gösta visade dokumenten som godkändes av den tyske ubåtskaptenen samtidigt som denne i smyg tog hand om det viktigaste intyget.

Två dygn senare upprepades prejningen, nu av en nybyggd tysk ubåt U59 med 30 mans besättning. Naturligtvis saknades det viktigaste dokumentet, "Harry" stacks i brand med en brandbomb. Besättningen togs ombord på ubåten och överlämnades till en dansk ångbåt som landsatte dem i Newcastle-Tynemouth.

Ubåt U59, som sänkte 14 fartyg, mötte år 1917 sitt öde vid en påsegling av en tysk mina. Därmed lades ytterligare 26 sjömän till den tragiska och långa listan över omkomna. Vraket återfanns år 2002.

För Gösta och hans familj var året 1916, som för så många andra, ett mycket tungt år.

ESTER OCH GÖSTA WILANDER

*"Hans", Gösta Wilander tog
bilden från "Hans" bogspröt*

Tysk ubåt sänker ett danskt och ett svenskt fartyg samtidigt den 29 maj 1917

Skonerten "Argo" var på väg till Island med, av danske vicekonsuln, godkänd last. Gösta var kapten. Från "Argo" såg man den danska barken "Consul Nielsen" bli beskjuten av en tysk ubåt. Besättningen hann ner i livbåtarna och nådde land några dagar senare. Även "Argos" besättning tvingades att lämna sitt fartyg för att undgå granatelden. "Argo" träffades av ett skott i akterskeppet varpå lågorna slog upp mot masterna. Efter sju dygn i livbåten, som hade åror samt en lös mast och segel, siktades de av en engelsk patrullbåt. Hela "Argos" besättning på fem man hade då landstigit på ön North Rona.

Även inbördeskriget i Finland satte spår hos familjen på Skepparegatan. Esters brorson Veinö Hammarström flydde undan de "Rödas" förföljelse och sökte en möjlighet till sjöss. Han välkomnades av familjen på Råå.

En son och slut på kriget

Då isarna började brytas upp år 1918 föddes Allan, efterlängtat av Ester och Gösta. Två år senare blev Allan storebror till Nils. I augusti 1918 fick skonertskeppet "Ceres" en ny befälhavare i Gösta. Riskerna på sjön var stora, risk och pengar gick hand i hand. Göstas lön på "Ceres" var 700 kronor i månaden med ett risktillägg på 300 kronor.

Den 11 november 1918 kom det efterlängtrade vapenstilleståndet, freden undertecknades 10 månader senare. Omkring 790 sjömän miste livet när 260 svenska fartyg förliste under krigstiden.

En resa tillsammans

I början av år 1921 köpte Gösta, tillsammans med sin far och bror, en stor del av det nyreparerade skonertskeppet "Hans". Efter några månader låg "Hans", med Gösta som

1,5-åriga Nils ombord på "Hans", Ester till höger

kapten, på redde utanför Råå hamn för att hämta Ester och sönerna. Familjen skulle följa med på en kombinerad arbets- och semesterresa. Fartyget var lastat med trä, som skulle levereras till franska Calais. Det blev en resa med gemenskap för familjen men även färd på Nordsjön under orkanliknande storm. Eftersom vatten trängt in i hytten fick fyraåriga Allan stå i sin koj och kissa rakt ut i vattnet. Detta kom han med förtjusning att minnas hela livet.

Under våren 1924 lämnar familjen Skepparegatan 17 och flyttar till Västindiegatan 10.

Katastrofen utanför Gotska Sandön den 26 maj 1925

Vintern 1925 var ovanligt varm, den varmaste på 100 år. Redan då gav man akt på allt eldande med kol som ansågs kunna orsaka klimatförstöring.

Skonertskeppet "Hans", med Gösta som kapten, lämnade i maj Göteborgs hamn för

färd mot Trångsund i Finska viken. Strax efter midnatt den 26 maj seglade fartyget, sydost om Gotska Sandön, för babords halsar med frisk vind och hög sjö.

Plötsligt hördes ett enormt dån och hela fartyget skakade. "Hans" hade seglat på en mina och sprängts. Ute i mörkret i hög sjö och regn, linor, segel och vrakdelar hördes rop på hjälp från dem som slungats ut vid sprängningen.

Konstapel Hammarström, jungman Arnoldsson och kapten Gösta Wilander har fått tag på livbälten och hoppar överbord för att undkomma de sugande krafter som uppstår när ett fartyg sjunker. Gösta driver iväg bland vrakspillrorna. Hammarström och Arnoldsson passerar i gryningen av ett fartyg där ingen ombord ser dem eller hör deras rop på hjälp. Den utmattade Arnoldsson försvinner i djupet. Kort därefter observeras Hammarström av motorskonaren "Lilian". En livbåt sätts ut och en besättningsman av åtta har nått räddningen.

Jungman Pettersson höll sig fast på en vrakspilla, liggande på knä i kyla och mörker. Vid 15-tiden på eftermiddagen kom räddningen genom den danska ångaren "Gefion" som observerat honom. Gösta och ytterligare 5 män var försvunna på det upprörda havet.

Ester med de två små pojkarna på Västindiegatan nåddes av informationen om olyckan. I ett slag förändrades deras liv. Dock fanns hoppet kvar då Pettersson sett Gösta med livbälte.

Åter till Råå

Midsommarafton den 19 juni kom besked från Visby att en mansperson flutit iland på Fårö. Genom beskrivningen av tatueringar och ringar var man säker på att det var Gösta som hittats i det långgrunda vattnet, flytande med livbältet uppknäppt bredvid sig. Kan

Ester framför Lidängsgatan 22

han varit nära räddningen men inte orkat hela vägen? De svåra frågorna var många.

10 dagar senare blev fiskekvassen "Fri" synlig på Öresund. Fartygen i Råå hamn och även många i samhället flaggade på halv stång när Gösta Wilander fördes åter till Råå. Det var endast Gösta av de sex omkomna som hittades.

Sista brevet från Gösta till Ester anlände efter olyckan.

Komminister Arnold Wahlström förrättade den högtidliga jordfästningen och beskrev kampen på de djupa haven där ett människo-

liv är så litet. Under prestavering av sjökapten Paul Nilsson och vännen Per Siversson utbars kistan och sänktes i familjegraven på Råå kyrkogård.

Beslutsamhet och framtidstro, trots allt

För att trygga sin och sina pojkars framtid började Ester att arbeta vid Helsingborgs Gummifabrik. Ester gick in till fabriken varje dag då spårvagnen inte börjat gå så tidig

på morgonen. Det var en sträcka på över 8 kilometer. Allan fick väckas tidigt för att inte försova sig till skolan, han följde även lillebror Nils till passning under dagen.

Ester Wilander byggde år 1932 det hus som makarna drömt om och planerat för. Här växte sönerna upp och på vinden fanns de saker som barnbarnet Lars senare ville veta mer om.

Britt Siversson Holmén

Källor:

Lars Wilanders bok om sin farfar med källorna Sjömanshusens arkiv, Församlingsböcker, Riksarkivet, Kungliga biblioteket

RÅDALENS VATTENFABRIK

*”Vattnet besitter
en sällsynt klarhet”*

Vatten är något som man gärna förknippar samhället Råå med,
men det är troligtvis många av dagens rååbor som aldrig har hört tals om
att det under några årtionden fanns en vattenfabrik här
– Rådalens vattenfabrik – för framställning av läskedrycker, öl m.m.

Under tidigt 20-tal startade M A Billsten från Limhamn en tvättinrättning längs Lussebäcken vid hörnet av Lybecksgatan/Tullgatan – Råådalens tvätt. I samband med att man startade driften av tvätteriet kom tanken om vattnet var av så god kvalitet att det fanns förutsättningar att starta en vattenfabrik för produktion av läskedrycker, öl och mineralvatten.

Utmärkt vattenresultat

Prover på vattnet skickades till Statens Bryggeritekniska Laboratorium. Den 21 april 1928 kom utlåtandet, och i det stod det att *”Vattnet är fritt från järn och aluminium samt är detsamma svagt alkaliskt och besitter en sällsynt klarhet. Vattnet torde lämpa sig utmärkt för fabrikation av mineralvatten och läskedrycker. Med tanke på att vattnet skall användas som bordsvatten bedja vi få meddela att detsamma är att likna vid Ramlösa och Porlavatten.”*

Produktionen kommer i gång

Efter detta mycket goda betyg blev det full fart på att starta en produktion i anslutning till Råådalens tvätt. Fabriken fick namnet RÅDALENS VATTENFABRIK.

I tvätteriet hanterade man textilier av alla slag – i vattenfabriken hanterades flaskor. I en skildring från den tiden står det att läsa: ”Det var ett otroligt skrammel och liv inne från vattenfabriken”. Alla flaskor sköljdes och tvättades för hand i Lussebäcken! När de fyllts med olika slags drycker pluggades de igen med porslinskorkar.

Poetiska namn

De olika dryckerna som framställdes fick fantasifulla och även poetiska namn. Vad säger ni om att dricka Valencia, Rådalens Apollainaris, Druviella och Gravensteiner? Den sistnämnda bör ha framställts på fruktjuicen från äppelsorten Gravensteiner. Man

RÅDALENS BORDSVATTEN

NATURLIGT ALKALISKT BORDS- OCH HÄLSOVATTEN
Fritt från järn
TAPPAT DIREKT FRÅN KÄLLAN

PRIS - EMÅL

Skott & Nilsen, Örebro, Sverige

Emaljskylt
som satt
på fabriks-
lokalens
fasad.

Annonser i "JUL I RÅÅ" 1929

DET BÄSTA JUL

TEL. 141

RÅÅ

Rådalens V

DESS DRUVIELLA FÖRNÄ.

*Vichyvatten, Apollonaris,
Marinsoda, Låskedrycker.*
TONIC WATER

Reklam för olika drycker

kunde också köpa Citronsoda, Marinsoda, Tonic water, Citronlemonad och Rådalens Champagne vars etikett påminde om den som senare satt på de gamla Pommacflaskorna som många av oss kommer ihåg. Rådalens Champagnedricka skulle man verkligen vilja smaka!

I vattenfabriken framställdes också Vichyvatten, Lageröl och Pilsnerdricka.

Till jul tillverkades ett alkoholfritt Julöl. Där var man verkligen före sin tid!

Försäljning

Vattenfabrikens olika produkter såldes från Jönköping i norr till Malmö i söder. Bland kunderna fanns många lanthandlare.

Den brunn som man pumpade upp vattnet från fick fördjupas ett flertal gånger. Den

ÖLET FÅS FRÅN

Vattenfabrik

TEL. 141

RÅÅ

OMSTA SÄLLSKAPSDRYCK.

Rådalens Champnedricka

sista fördjupningen gjordes 1945, och då borrade man ner till 121,5 meters djup. Man pumpade upp 150 liter i minuten.

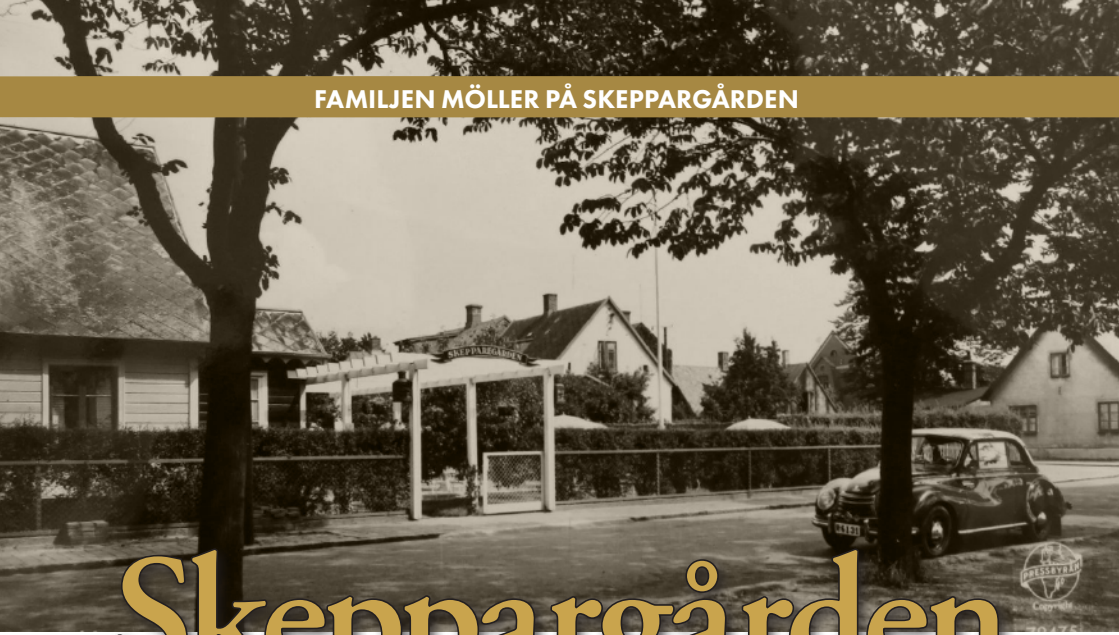
1952 var eran slut

I slutet av 1940-talet var Rådalens vattenfabriks storhetstid över och ägarna började diskutera om man skulle lägga ner verksamheten, men man fortsatte några år till. 1952

var dock eran slut. Fabriken såldes för 8000 kr till AB Skånebryggerier, som till en början valde att fortsätta produktionen på Råå, men efter något år flyttades tillverkningen härifrån. Lokalerna tömdes på alla maskiner, men pump och hydrofon fick stanna kvar - de behövdes för tvätteriets vattenförsörjning.

Mona Green

Källor: Patrik Kumlin "Liv och livat på Råå"

Skeppargården

Skeppargården hette en populär restaurang på Råå som var verksam från 1955 till en bit in på 1970-talet. Detta är den femte och avslutande artikeln om fastigheten som först var familjen Möllers hem och senare kom att kallas för Skeppargården eller Skepparegården.

Familjen Möllers hem

Skepparen Reinhold Möller uppförde ett hus 1831 på tomten nr 13 på Övre läget på Råå inför sitt gifte med skomakare- och krögardottern Sara Winblad. De bosatte sig i ett nybyggt hus, numera Långgatan 39 B, i enlighet med tidens sed. När äldste sonen kofferdikaptan Fredrik Möller gifte sig 1861 med rååflickan Hanna Ulrika Göransson flyttade också de in i ett nybyggt hus strax intill hans föräldrars hus ner mot vallen. Det låg på Vallgatan 46. Råå vallar gav namn åt Vallgatan men fick senare namnet Kustgatan. Fredrik Möller avled 1903 och efter hans död står sonen sjökaptan Reinhold Harald Möller som husägare. I nästa församlingsbok står Reinholds son bokhållare Erik Möller som ägare. Han flyttade tillsammans med sin familj till Stockholm 1920. År 1921 flyttade Reinhold Möller tillbaka till Råå från

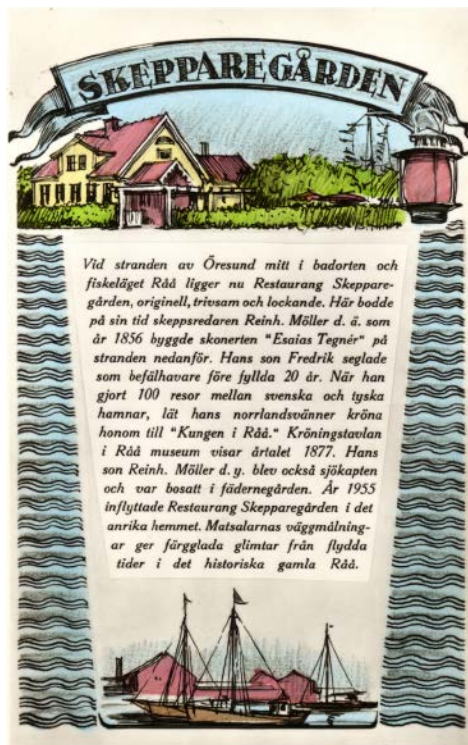
Halmstad och även systemen Anna som är hushållerska är registrerad på Kustgatan 46. I den sista församlingsboken som finns avfotograferad står förre sjökaptanen Reinhold Möller åter som ägare till fastigheten.

Efter Reinhold Möllers bortgång 1946 vet jag inte vem som bebor fastigheten eftersom några församlingsböcker inte finns avfotograferade. I Sveriges Befolkning 1950 finner jag köpman Nils Osborne Edelman boende på Kustgatan 46 med sin familj. De är mantals-skrivna på fastigheten sedan 1948.

I Helsingborgs stadsarkiv finner jag flera kartor och bygglovsansökningar i en mapp. År 1948 ville Erik Möller göra en förändring i form av WC i fastigheten.

Restaurang Skepparegården och förändring av fastigheten

Curt Persson beskriver i sin bok Om gamla Råå

Matsalen

Väggmålningar

att det fanns ett trängande behov efter en ny annorlunda "krog" på Råd inför Helsingborgsutställningen H55 - en internationell bostads- och konstindustriutställning sommaren 1955. Några rååbor bildade Fastighets AB Batteriet och köpte Reinhold Möllers hus. De sökte byggnadslov för byggnads- och rivningsarbeten, uppsättning av ljusskyltar, skyltskåp samt försäljningsautomat. Dessutom ville de uppföra en tillbyggnad, en invändig trappa, rivning av två väggar i bottenvåningen, ny trappa till vinden och ändring av fönster i fasaden mot Kustgatan. Vidare engagerade de Svea Holmström som krögerska. Hon hade ett förflutet från Råd Hotell och Hörnan. Efter en genomgripande ombyggnad stod Restaurang Skepparegården färdig och slog upp sina dörrar den 13 juli 1955. Miljön formades av

arkitekt Carl Kjellberg Jr med maritima ting och målningar. Han målade på väggarna de typiska miljöer som förr fanns på Råd med fiskare och deras hustrur i arbete av olika slag. Några år senare sökte man byggnadslov för ytterligare en tillbyggnad.

Jag hade förmånen att träffa Svea Holmströms dotter Karina Gylling (1946-2022) två gånger under sommaren 2021 då hon berättade om sin mor och restaurang Skepparegården. Svea Holmström föddes 1909 och anlätades som kalaskokerska i flera hushåll både på Tågaborg och på landet. Hon anlätades både hos Petterssons i Görarp och hos Cecil Rausing på Råd. Svea var självlärd som kokerska och hon tog över verksamheten på restaurang Skepparegården cirka 1960-1961. Hon ansökte om byggnadslov för ändringsarbeten

Svea Holmström med personal

mellan stora och lilla matsalen på fastigheten. Karina berättade att Svea arbetade oerhört mycket, redan klockan fem på morgonen steg hon upp och bakade och på kvällarna satt hon med bokföring till långt ut på nätterna. Karina hjälpte själv också till på restaurangen och städade, diskade och skötte serveringen i trädgården. Bland syrenerna i trädgården kunde man bli serverad kaffe och kakor. Möblerna i trädgården, vilka inköptes 1955 var bekväma gungmöbler, typ Grythyttan i trä, målade i rött, blått och gult vilka stod i blandade färger.

Restaurangen var öppen varje dag måndag till och med söndag. Det fanns alltid två rätter att välja mellan mest husmanskost - en fisk- och en kött rätt. Det kunde serveras kåldolmar, kyckling, torsk med senapssås, plattfisk och köttbullar med lingon. Personalen bestod av Inga Ask, Ragna, Ebba-Maria, Maja Görtz, en italienare, gårdskarlen Göransson som skötte trädgården och servitrisen fröken Svedlund.

Gästerna

Svea Holmström hade två gästböcker från

Skeppargården som Karina visade mig. Den första gästboken börjar i juli 1955 och slutar i mars 1957. Den andra gästboken tar vid där den första slutade. Den sista noteringen är från nyårsafton 1968. Dock är den näst sista noteringen från december 1963.

Gästerna som dinerade på Skeppargården kom bland annat från Råå, Raus, Helsingborg, Landskrona, Västerås, Stockholm, Göteborg, Malmö, Vänersborg, Uppsala, Ludvika, Linköping, Stora Vika, Oskarshamn, Ronneby, Värnamo, Mariestad, Norrköping, Borås, Johanneshov, Halmstad, Kalmar, Kristianstad, Höganäs, Vårgårda, Saltsjöbaden och Söderhamn. Det finns även mer långväga gäster från Hamburg, Stuttgart och Düsseldorf i Tyskland, Southern Rhodesia i Afrika, Linlithgow Skottland, Minneapolis Minnesota USA, York och London i England, Toronto i Kanada, Helsingfors i Finland, Bryssel i Belgien och Stapleford Abbots Essex i England.

Bland kommentarerna i gästböckerna kan man läsa att gästerna *"uppskattade en flott servering, en underbart god middag, god mat i trivsamt miljö, utsökt god och vällagad mat, tack*

för god lunch, god mat och service, god och väl-lagad lunch, god mat, dejlig mat, tack för allt gott vi fått soliga sommaren 1955". Man "njöt av lugnet på den omtalade Skeppargården" och menade att "idylliska Skeppargården är ett härligt ställe på vår jord". De utländska gästerna tackar för "excellent meals and service" och "a most enjoyable meal in delightful surroundings". Musikdirektören och konsertsångerskan Ruth Petree skrev 1955 i gästboken att hon "gästade detta hem med en underbar atmosfär många gånger".

Enligt gästböckerna serverades sill, biff med lök, kyckling, torskfilé med accent, höna med curry, revbensspjäll, potatis och sås, landgång och härliga smörgåsar. Dessutom hade man hösten 1959 ett gemytligt ålagille. Man tackar också för *"härligt kaffe och fina kakor, gott kaffe och en förtjusande kaffejudning på detta bedårande ställe"*. Det anordnades en bal med tvåmannaorkester på hösten 1955 och i september 1960 spelade Jiggers Orkester.

Man samlades på Skeppargården för att fira dop, konfirmation, bröllop, 50 år, kusinträff, 60 år, 75 år, 80 år, bröllopsdag, konfirmationsträff, skolträff och släktträff. Därtill höll föreningar årsmöte, sammanträden, jubileum och julfester på Skeppargården och de stannade även till och åt på Skeppargården vid utflykter.

Bland gästerna som skrev i gästböckerna finns många föreningar. Här följer ett urval; Hälsingborgs Södra Kooperativa Kvinnogille, Malmö S:t Petri Goda Kamrater, IOGT logen 4598 Fältposten, Vanförestaltens och Ryagårdens yrkesskolas Lärarkårer med Rektorer, Instruktörer Hälsingborgs Kvinnliga Rödakorskår, Hemvärnsmän från Råå, Hälsingborgs Friluftsförbund, Hälsingborg Husmodersförening, Reymersholms IF, Sjöförsäkringsbolaget Skåne Halland, Hälsingborgs hemvärns kamratförening, Hälsingborgs Grafiska Faktors- och Tjänste-

mannaförening, Sylviakören, Lyrans Damklubb, Mörarps Kyrkliga Syförening, Kamratklubben Bikupan, Föreningen Råå Havsbad, Börringe Kyrkliga Syförening, Hörby Hantverksförenings Damklubb, Oldboysgymnasterna, Hälsingborgskanotisterna, Raus Intresseförening, Limhamns kyrkoråd med damer och Helsingör samariterförening. Karin och Artur Alexanderson diktade följande vid ett besök på Skeppargården hösten 1955.

*"Skeppargården i åldrig miljö
med kultur från gången tid
ger känning av havsluft och öppen sjö
och urgammal mänsklig frid.
Med stilfull begrundande pietet
traditionen bevarats väl
i skön och målerisk enkelhet
som griper en västgötasjäl."*

En annan gäst, Britt Lagerberg från Stockholm, tackar för utomordentligt god mat under två månader i slutet av augusti 1961. Enligt Karina Gylling var hon sommargäst som åt både lunch och middag på Skeppargården under dessa två månader.

Slutet

Svea arrenderade ut verksamheten 1965 till Karin Lantz och Stina Åkerström. Den sistnämnda köpte restaurangen 1968 av Svea Holmström och drev restaurangen vidare. Enligt Hälsingborgs Dagblad drev Stina Åkerström restaurangen till någon gång 1973-74.

Skeppargården såldes till byggmästare Josef Wallin som senare rev byggnaderna och ersatte den kända byggnaden som en gång tillhört "Kungen av Råå" med tre radhusvillor som byggdes 1974.

Karin Andersson

Artikeln med fullständiga referenser finns på Råå museum

Det sitter i VÄGGARNA

Kronoskattegatehuset Nr 6

Idag är adressen Långgatan 41 och huset ligger dolt bakom grönska en bit in på tomten. Ägare är Eva Tellenbach som tillsammans med sina föräldrar och bröder flyttade in här 1957.

Evas svägerska, Margareta Tellenbach, skrev 1975 en uppsats i etnologi om huset och dem som bott där. Därifrån har jag hämtat mycket fakta. Här följer vi dem som ägt och bebott huset under 200 år.

Pål Nilsson Sjöström och Margareta Larsdotter

Fiskaren Pål och hustrun Margareta var födda i slutet av 1700-talet och redan 1822-1827 är de skrivna på Råå No 6. Om huset som

står på tomten idag är från den tiden kan inte styrkas, men det är troligt att det fanns två hus på adressen. I äktenskapet föddes sju barn och dottern Anna ärvde ett av husen.

Nils Pålsson och Anna Pålsson Sjöström

Fiskaren och skepparen Nils Pålsson gifte sig med Anna och flyttade in hos henne. De bodde här till 1854 när Nils dog. I hans bouppteckning återfinns deras gemensamma testamente och där kan man läsa följande:

"Sedan vi nu en längre tid varit sammangifta och den Högste icke hittills begofvat oss med några bröstarfvingar, så hafva wi med sundt förnuft samt fri och otwungen wilja öfverenskommit, att hwilkendera af oss som den andra öfverlefver skall ega fri och orubbad besittning af allt hvad det wara må så wäl löst som fast, som finnes uti vårt gemensamma bo."

Vad gäller rubriken Fastigheter i bouppteckningen står det: *"Tomt å Kronoskattehuset No 6 Råå med tillhörande 2 åbyggnader som dels Nils Pålsson och Anna Pålsson inköpt och dels Anna Pålsson ärft efter sina föräldrar upptages till 750 Riksdaler."*

Anna gifte efter några år om sig med skepparen Nils Andersson från Ven och fick två söner.

1856 sålde Anna huset till sin bror Lars Petter Sjöström.

Lars Petter Sjöström

är ett känt namn här på Råå. Det är han som målat så många tavlor med marina motiv, bortemot 2000! Han var född på Råå och seglade med sin

Lars Petter Sjöström

En av Lars Petter Sjöströms fantastiska marinmålningar

fars skutor och gjorde en världsomsegling med ett amerikanskt skepp. Så småningom tog han examen vid navigationsskolan i Malmö. Några år bodde han i England och där arbetade han som riggare och galjonsbildhuggare. När han återvände till Sverige med engelsk hustru fick han 1866 anställning som hamnkapten och hamnfogde i Malmö. Det var här i Malmö som han etablerade sig som marinmålare. Flera av hans tavlor finns att beskåda på Råå museum och där kan var och en konstatera att i stort sett alla fartyg visar styrbordssidan. Den som tittar noga kan också se att i aktern fladdrar unionsflaggan (Sverige och Norge var i union 1814-1905). Efter en sökning på några auktionsföretag kan konstateras att Sjöströms målningar idag betingar priser på 4 000-30 000 kr.

Inte älskad av alla

En som inte hade så stora lovord om Sjöström var Carolina Olsson som bodde i huset i mitten av 1900-talet. I en intervju med Rut Liedgren

Den engelska ugnen

säger hon: *"Han skulle allti va litt förmer, å allt skulle va litta märkvärdit. Han va litta så där vidlyft och flagret. Men det gick inte värst för en, till å me att de va bierschapp här på hansen ti - just där i rummet där engelska ugnen ä."* Vad hon menade med att det inte gick så bra för honom kan vara att han skilde sig från sin engelska hustru, åt vilken han hade låtit installera en kolugn. Hon frös och vantrivdes. Lars Petter Sjöström gifte om sig med sin före detta trolovade Johanna Nilsson och de fick fyra barn. (Mer om Lars Petter Sjöström finns att läsa i museitidningen Nr 2 2010 och Nr 2 2021 - intressanta artiklar av Stina Norling och Elsa-Lena Ryding.)

Lars Jakobsson

1864 såldes huset till fiskaren Lars Jakobsson. I köpebrevet står: *"I köpet är inbegripet befintliga kakelugnar och annat hvad mur och nagelfast är äfven staketet omkring huset..."*

Lars dog samma år endast 30 år gammal. Hans hustru, Bengta Hansdotter, hade avlidit några år tidigare och inga barn fanns i äktenskapet.

Innan Lars Jakobsson köpte huset hade en tomt avstyckats från den ursprungliga tomten och sålts till grannen, traktören Christian Persson. Han var innehavare av den s k Sjökrogen ("Nedre vårdshuset") nere vid hamnen. Utanför "Krouet" utspelades många tragedier. Fiskarhustrurna stod utanför och väntade på sina män, som i värsta fall hade gjort av med hela veckoförtjänsten på en enda kväll. Krögaren fick ofta anledning att skriva ut skuldsedeln på kommande veckas fiske eller redskap, ja t o m hus och hem. Ett stort antal krångliga tomtnummer i Råå anses bero på helaftnar på krogen. Christian Perssons bouppteckning innehåller namn på ett tiotal Rååbor som tecknat skuldebrev på hundratala kronor.

Gustaf Persson Backe och Botilla Jakobsdotter

Gustaf Persson Backe och Botilla Jakobsdotter

Den 11 januari 1865, såldes huset till paret Backe. Gustaf och Botilla fick inga barn och de upprättade ett testamente om hur deras ägodelar skulle fördelas. Botilla överlevde sin man med flera år och sålde så småningom huset till en brorsdotter och hennes man.

Taxeringsvärdet var då 1900 kr.

Carl Olsson och Carolina Jakobsdotter

Brorsdottern Carolina och skepparen Carl Olsson köpte huset för 1000 kr. Det fanns dock tre villkor:

"1. Så länge jag lefver skall jag ega rätt att avgiftsfritt å fastigheten bebo ett rum och med tillgång till kök och förstuga.

2. Fastighetsegaren skall under hela min återstående lifstid kostnadsfritt för mig ombesörja nödig tillsyn.

3. Dock att jag sjelf skall bekosta mitt uppehälle äfvensom kläder, möbler, eldstad., lyse, läkarvård och medicin, så att fastighetsegaren icke för min skull tillskyndas någon direkt utgift."

Carolina Jakobsdotter

Huset på långgatan i vinterskrud

Carolina tog väl hand om sin faster och skötte henne de sista åren med hjälp av sin dotter. Botilla dog 1914. Enligt grannarna var skepparen Carl Olsson en rejäl karl och Carolina mycket humoristisk.

När deras dotter Dagny konfirmerats fick hon flytta in i ett litet rum som gjordes i ordning genom att man delade av vardagsrummet med en brädvägg. På så vis fanns hon ju alltid till hands när ”fastern” behövde henne. De allra sista åren fick man skaffa en hemhjälp, Hildur, och då delades dotterns del av rummet på mitten så att man fick två sovalkover.

Under Olssons tid var köket tapetserat, vilket var mode vid seklets början. Det var emellertid opraktiskt, eftersom tapeterna lossnade av vattenångan. Någon gång på 40-talet hjälptes därför fröken Olsson och hennes far åt att sätta masonit på väggarna som de målade.

Dagny Olsson

Dagny ärvde huset och bodde här fram till 1957. Hon började sin yrkesbana som affärsbiträde i Råå Järn- och Maskinaffär och drev sedan en Handsk- och Väskaffär på Rååvägen 36. Hon skötte också Helsingborgs Dagblads filialkontor och var badkamrer på 1950-talet för föreningen ”Råå Hafsbad”. Från 1936 fram till efter sin 80-årsdag (1978) innehade hon sin affär.

Familjen Tellenbach

1956 såldes huset till Clas och Margit Tellenbach som flyttade hit från Tågaborg med sina tre barn. Från den tiden finns en anteckning som Clas gjort i ett fotoalbum: *”I huset fanns då endast en kallvattenskran i köket, 2 gamla järnugnar, ett köksskåp, utedass, gamla förrådshus och liten byggnad för troligtvis getter eller får. Huset blev 1957 inrett så att det 1958 kunde anses som ett nästan helt modernt hus.”*

Finrummet på Dagny Olssons tid. Duken som täcker bordet har Eva Tellenbach sparat och den används vid högtidliga tillfällen. Dagny hade två och lät den ena stanna i huset.

Dottern Eva berättar att allt i huset inte var så väl isolerat. Verandan bestod endast av masonitväggar och på vintern kunde det snöa in. På den oisolerade vinden fanns det som kallades sommarrummet och dit tog man sig på en steg. Idag finns förstås en trappa inomhus och alla bekvämligheter som hör till ett modernt boende.

Clas arbetade på Handelsbanken i Helsingborg och Margit skötte det mesta hemma. Hon inredde, tapetserade och målade och det är mycket hennes förtjänst att flera detaljer från ursprungshuset finns kvar; handyxade synliga bjälkar i taket, en

Clas och Margit Tellenbach sparade många av de fina detaljerna från det gamla huset. Här är några exempel.

tapetbård, ett hörnskåp som tidigare hyst alla köksredskap, innerdörrar och så förstås den engelska kolspisen! Hon var också mycket duktig på matlagning och i hemmet anordnades både större och mindre festligheter.

Eva berättar om ett gästfritt hem med många glada tillställningar. Mamma Margit planerade och lagade all mat inför pappas 50-årsdag och broder Staffans student som råkade infalla samma dag! Då var det öppet hus hela dygnet.

En annan glad tillställning i trädgården var Margareta och Ingemars bröllop 1967.

Margareta och Ingemar

Konstnär och många nya vänner

Eva berättar också att hennes mamma efter pappans död 1987 började måla och fick ett stort nätverk med likasinnade. Under de åren då Sofiero bjöd på gratis inträde

Margareta vid sitt staffli

en vecka för dem som satt i parken och målade och "livade" upp parken träffade hon första veckan flera personer som sedan bildade gruppen "Sofieromålarna". De träffades under åren och hade utställningar tillsammans, främst i Mölle. Kontakten dem emellan varade ända till hennes död 2003.

Margit hade utställningar i Allhelgona-kyrkan då Sven Volk Jovinge var kyrkoherde och startade ett galleri i församlingssalen samt i Råå Galleri och Ram.

Hon hade få egna vänner när Evas pappa dog men med måleriet och deltagande i olika kurser skapade hon sig ett stort umgänge vilket var otroligt när hon hela tiden tidigare hade förlitat sig på sin man som var så utåtriktad.

Vid hennes begravning vid 87 års ålder var det över 80 personer som kom, de flesta vänner till henne som hon knutit till sig efter att hon blivit änka.

Gunilla Gyllerfelt

*Källor: Margareta Tellenbachs uppsats i etnologi 1975
Eva Tellenbach
Råå museum
Museitidningen Nr 2 2010 och Nr 2 2021
ArkivDigital
Rut Liedgrens intervju med Carolina Olsson 1946*

RUTGERS HÖRNA

*Öring
tillagad på asiatiskt vis*

RUTGERS HÖRNA

4 PERSONER

FISKEN

800 g sida av öring
2 msk sweet chilisås
Salt

Ingredienser

SALSA

1 liten chilifrukt
3 st salladslökar
Tärnat kött av en avokado
180 g fryst mango
1 kruka koriander

SÅS

4 dl fiskbuljong
1 msk majsmjöl
2 limefrukter
1,8 dl creme fraiche
Smör

Gör så här:

Lägg fisken på ett ugnssäkert fat. Markera portionerna med en vass kniv. Pensla fisken med sweet chilisås.

Baka i ugn 125 grader tills fisken har en innetemperatur på 54 grader. När fisken fått vita "fläckar" på ytan är den färdig. "Fläckarna" är äggviteämnen ur fisken.

Salsa

Finhacka koriandern
Tärna övriga ingredienser

Riv skalet av limefrukterna på ett zestjärn eller finaste sidan av ett rivjärn. Pressa saften ur båda limefrukterna.

Fräs majsmjölet i smör och rör om.

Slå i fiskbuljongen och creme fraiche (recept på fiskbuljong finns i Museitidningen nr 1/2019, eller använd en buljongtärning och vatten) och låt koka i ca 15 minuter.

Lägg till limesaften och det rivna skalet.

Servering

Tillaga riset enligt instruktioner på förpackningen.

Skär laxen i portionsbitar enligt markeringarna du tidigare gjort. Lägg salsan ovanpå.

Serveras med såsen och det kokta fullkornsriset

LÄCKER BITTEKAKA FINNS PÅ NÄSTA UPPSLAG

RUTGERS HÖRNA

BITTEKAKA (CHOKLADKAKA)

OM MAN SÅ ÖNSKAR

Ingredienser

2,5 dl strösocker
2,5 dl vetemjöl
2 tsk bakpulver

1 tsk vaniljsocker
3 msk kakaopulver
150 g smält smör, avsvalnat

2 ägg, vispade
1,5 dl hett vatten
Björnbärsmarmelad

Gör så här:

Blanda alla torra ingredienser. Tillsätt det smälta smöret. Blanda i de vispade äggen. Rör sist ner det heta vattnet.

Häll smeten i en väl smord och bröad form som rymmer 1,5 liter. Eller klä formen med bakplåtspapper.

Grädda i 175 grader ca 40 minuter.

Låt den svalna helt, innan den stjälpes upp, för att kallna under formen.

Dela kakan och bred ut björnbärsmarmelad på den undre delen och lägg tillbaka överdelen.

Glasyr:

Smält 125 gr mörk choklad i vattenbad. Blanda med ett par matskedar smör så att allt smälter. Bred ut glasyren på kakan. Låt kakan svalna helt.

Förvara kakan i tättslutande plastfolie i kylskåp så håller den sig fin i gott och väl en vecka.

Dela kakan och bred ut björnbärsmarmelad på den undre delen och lägg tillbaka överdelen.

Smält 125 gr mörk choklad i vattenbad. Blanda med ett par matskedar smör så att allt smälter. Bred ut glasyren på kakan.

INFO-SIDAN

ÖPPETTIDER OCH AVGIFTER HÖSTEN 2025

Oktober	Söndagar 5/10-26/10 kl. 14.00-17.00
Program	
5 oktober	Kulturkväll i samarbete med Råå Byalag kl. 15.00-20.00 med flera föreningar
12 oktober	Filmvisning kulturdagen 1980 (20 min) kl. 15.00
19 oktober	Howling Wind spelar. OBS föränmälan! kl. 15.00
26 oktober	Filmvisning Lasse Rögare kl. 15.00
23 november	Julmarknad. Fritt inträde. kl. 12.00-18.00 Julpynt, presenter, lotter. Kaffe och lussekatter, glögg och pepparkakor, korv med bröd . Fortsätt fynda julklappar fram till jul. Se hemsidan för öppettider!
26 december	Hemvändardagen kl. 14.00-17.00

Entréavgifter

Vuxen 100 kr

Med kulturkort 70 kr

Med CSN-kort 60 kr

*Fri entré för barn under 18 år
och medlemmar i Råå museiförening*

Guidade grupper

Grupper tas emot hela året efter överenskommelse

Skolklasser har specialavtal

Guidning beställs på info@raamuseum.se eller 042-26 11 31

Kontakt

Råå museum för fiske och sjöfart

Museiplanen 1, 252 70 Råå

Epost:

info@raamuseum.se

Telefon:

042-26 11 31

Bankgiro:

5601-4681

*För mer information
och nyheter kolla hemsidan
www.raamuseum.se*

RÅÅ MUSEIFÖRENINGENS STYRELSE

Hans-Ingvar Green,
ordförande

Stefan Nilsson,
vice ordförande

Gunilla Kittel,
kassör

Rolf Jonasson,
sekreterare

Lars Wallin
Elsa Lena Ryding
Britt Siversson Holmén

Lisbeth Råvik
Rutger Lindblad
Marianne Sellergren
Maria Forshufvud

HÖSTMÖTE!

Råå museiförenings höstmöte går av stapeln i
RHSS lokaler, Västindiegatan 30
Torsdagen 30 oktober kl. 19.00

STEFAN NILSSON: TILL SKOTTLAND I FÖRFÄDERNAS KÖLVATTEN

Kopplingarna mellan våra trakter och Skottland är uråldriga. För 1000 år sedan seglade "vi" dit för att plundra och röva rikedom. 500 år senare sökte Skottarna sig hit för att idka handel eller ta tjänst som legosoldat. I nutid är utbytet mellan Skåne och Skottland fridfullare.

Stefan Nilsson berättar om sommarens segling över Nordsjön till Skottland och Orkney. Hör om seglandet, hamnar, ankarplatser, djurliv, människor, whiskey och museer. Hör om kopplingen mellan Råå och Skottland och se mönstret på oss "Klerkares" kilt.

Entré och förtäring 50:-

OBS! Föranmälan till info@raamuseum.se eller 042-26 11 31 senast 22 oktober.

REDAKTIONSRÅD:

Elsa Lena Ryding, Gunilla Gyllerfelt och Britt Siversson-Holmén.